Goethe

Suferințele tânărului Werther

Traducere și note de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX

CUPRINS

Notă asupra ediției de Lucian Pricop 7

Suferințele tânărului Werther 11

Prima carte 15
A doua carte 71
Editorul către cititor 106

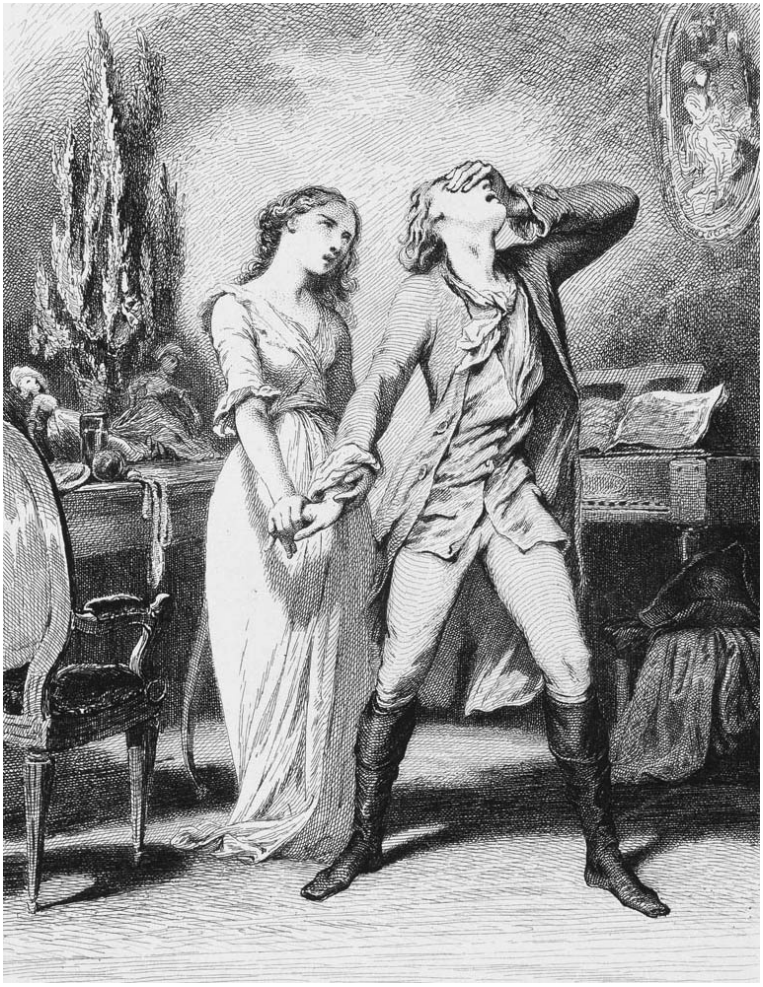

Tony Johannot, *Lotte și Werther,* aqua-forte, 1844

Am strâns cu grijă tot ce am putut afla despre povestea bietului Werther, și acum vi le ofer aici. Știu că îmi veți mulțumi pentru acest lucru. Nu puteți să nu-i admirați spiritul și nu puteți să nu-i iubiți felul său de a fi, cum nu puteți să nu-i deplângeți soarta.

Iar tu, suflet bun, care suferi de același rău ca și el, găsește-ți consolarea în suferințele lui și transformă această cărticică într-un prieten, dacă soarta sau propria ta vină nu îți îngăduie să-ți afli un altul.

PRIMA CARTE

4 mai 1771

Ce bine îmi pare că am plecat! Ah, prietene, ce ți-e și cu sufletul omului! Să te părăsesc pe tine, cel pe care-l îndrăgesc atâta; să te părăsesc și să fiu mulțumit! Știu însă că mă vei ierta. Toate celelalte legături pe care le-am avut nu păreau oare anume alese de soartă ca să chinuiască o inimă ca a mea? Sărmana Leonore!... Și cu toate acestea eram nevinovat! Oare a fost vina mea, dacă, pe când eu mă gândeam numai în glumă la farmecul surorii sale, în sufletul ei se aprindea o pasiune?! Și totuși, sunt complet nevinovat? Nu i-am ațâțat chiar eu sentimentele? Sunt eu cu adevărat nevinovat? Nu m-am bucurat eu însumi de gesturile atât de sincere ale acestei firi, care de-atâtea ori ne-au făcut să râdem, deși nu era nimic de râs în ele?! Oare nu eu am?... O, ce este oare omul de-și plânge destinul! Dragul meu prieten, îți făgăduiesc că mă voi îndrepta; nu mai vreau să privesc înapoi și să mă gândesc la amintirea dureroasă a mâhnirilor. Mă voi bucura de clipa de față și trecutul va rămâne trecut pentru mine. Cu siguranță, tu ai dreptate, prietene; oamenii ar suferi mai puțin, dacă.... – Dumnezeu știe de ce sunt astfel! – nu s-ar sili din toate puterile închipuirii lor ca să-și aducă aminte neîncetat chinurile pe care le-au îndurat în loc să caute să suporte un prezent care nu le oferă nimic.

Spune-i mamei că mă ocup de treburile pe care mi le-a încredințat și că îi voi transmite în curând vești. Am vorbit cu mătușa mea, această femeie pe care o consideram în general atât de rea: e atât de plină de viață, uneori de nervi, dar are o inimă cât se poate de bună. I-am prezentat nemulțumirile mamei cu privire la acea parte de moștenire pe care o oprise ea; mătușa mi-a explicat drepturile și justificările ei și mi-a dezvăluit condițiile în care ar fi gata să ne dea tot ce ceream și încă mai mult. Deocamdată nu pot să scriu mai multe despre acest lucru; spune-i mamei că totul va fi bine. Astfel, am remarcat din nou, dragul meu, că neînțelegerile și lipsa de acțiune pot avea, în lume, mai multe efecte negative decât viclenia și răutatea. Totuși, cele două din urmă sunt, negreșit, mai rare.

Sunt foarte bine aici. Singurătatea acestor câmpii cerești este un balsam pentru inima mea, ale cărei bătăi se liniștesc prin căldura îmbietoare a anotimpului în care totul revine la viață. Fiecare copac, fiecare pădurice e un buchet de flori; ai dori să te preschimbi într-un fluture ca să te poți scălda în marea de miresme și să-ți poți afla astfel hrana.

Orașul în sine este neplăcut; dar, natura din împrejurimi este de o frumusețe tulburătoare[1]. Asta l-a îndemnat pe răposatul conte de M... să-și creeze grădina pe una dintre colinele care se arată atât de diferite și care formează văi încântătoare.[2] Grădina e foarte simplă; simți încă de la intrare că nu e realizată de vreun grădinar savant, ci de o inimă sensibilă care a dorit să-și bucure astfel sufletul. Am vărsat deja câteva lacrimi în memoria lui, într-un foișor în paragină, care a fost locul lui preferat, și care este azi și

---

[1] Orașul la care se face trimitere este Wetzlar, în valea râului Lahn, unul dintre cei mai importanți afluenți ai Rinului. Goethe ajunge la Wetzlar în mai 1772. Anul este diferit de cel menționat în romanul (structurat epistolar), luna însă e aceeași. *(n. ed.)*

[2] Grădina amenajată de procurorul Meckel în 1763 respectă peisagismul englezesc, inspirată fiind de grădina lui Julie, din *Noua Eloiză* (a lui Jean-Jacques Rousseau), publicată în 1761. *(n. ed.)*

al meu. În curând voi fi stăpânul grădinii. De două zile de când sunt aici, grădinarul mi-e deja prieten și n-are să-i pară rău.

10 mai

Simt în sufletul meu o minunată liniște, o liniște ce se asemănă dulcii dimineți a primăverii, de care mă bucur din toată inima. Sunt singur și gust farmecul de a trăi în locul acesta care a fost făcut pentru suflete asemănătoare sufletului meu. Sunt atât de fericit, prietene, atât de cufundat în sentimentul traiului meu liniștit, încât las înzestrarea mea de-o parte. Nu aș putea desena nici măcar o linie, deși n-am fost niciodată un pictor mai mare decât în aceste clipe[1]. Când aburii văii se ridică înaintea mea, când soarele răsare încearcă să pătrundă întunericul sanctuarului meu, în care numai câteva raze se pot furișa printre frunze, când culcat în iarbă lângă un pârâu, descopăr între frunze mii de plante necunoscute; când mă uit mai atent la lumea mică care se pierde prin iarbă, la multitudinea de vietăți, de viermi și insecte felurite; când simt în mine prezența Atotputernicului care ne-a creat după chipul său și a cărui suflare ne susține, ne poartă pe deasupra izvorului veșnic de plăceri; dragul meu prieten, când lumea nesfârșită începe astfel să se arate înaintea ochilor mei și când cerul se oglindește în inima mea precum chipul unei prea iubite, atunci suspin și îmi zic: „Ah! de ce nu poți exprima ceea ce simți, de ce nu poți scrie viața care curge în tine cu atâta belșug și căldură, astfel încât hârtia să devină oglinda sufletului tău, să fie oglinda Dumnezeului fără de sfârșit!...“ Dragul meu prieten... Dar simt că mă nu mai pot continua din pricina măreției acestor privelişti care mă copleșește.

---

[1] Goethe a avut evidente înzestrări de pictor, desenul fiind considerat „micul său talent“. *(n. ed.)*

12 mai

Nu știu dacă spirite amăgitoare care rătăcesc prin locurile acestea, sau închipuirea cerească din inima mea, face să îmi pară rai tot ce mă înconjoară. Aproape de locul unde stau e o fântână, o fântână care m-a vrăjit asemenea Melusinei[1] și surorilor ei. La poalele unui deal se vede deodată o peșteră, în adâncul căreia, după ce cobori vreo douăzeci de trepte, vezi apa cea mai curată, strecurându-se prin piatră. Zidul scund care o înconjoară, copacii mari care o acoperă cu umbra lor, răcoarea locului, toate te răpesc și în același timp te fac, parcă, să te temi. Nu trece zi în care să nu petrec un ceas aici. Fetele din oraș vin să ia apă, cea mai pașnică îndeletnicire și cea mai folositoare, pe care odinioară o îndeplineau chiar fiicele de regi. Când stau acolo, viața patriarhală mi se înfățișează cu totul, în plenititudinea ei. Parcă văd cum, pe vremuri, acolo făceau cunoștință bătrânii și pregăteau căsătoriile copiilor lor, la marginea fântânilor și cum împrejurul lor și al izvoarelor rătăceau spiritele binefăcătoare. Oh! Cel care nu poate simți asta, acela niciodată nu s-a răcorit la marginea unei fântâni după un drum greu sub arșița soarelui!

13 mai

Mă întrebi dacă vreau să-mi trimiți cărțile mele?... Dragul meu, te rog din suflet, lasă-mă în pace cu ele! Nu mai vreau să fiu călăuzit, ațâțat, îndemnat; inima mea se frământă și așa, singură; mai mult am nevoie de cântece care să mă legene, și am găsit din belșug în Homer[2]. De câte ori nu mi-au liniștit ele sângele răzvrătit! Căci nu s-a văzut lucru mai ciudat, mai neliniștit ca inima mea. Dar oare, dragul meu, mai trebuie să-ți spun asta, ție, care de-atâtea ori ai îndurat spectacolul trecerii mele de la

---

[1] Legenda franceză a zânei Melusina, jumătate-femeie, jumătate-pește, era foarte răspândită în Germania secolelor al XVII-lea și al XVIII-lea. *(n. ed.)*

[2] *Odiseea* era, în acea perioadă, lectura preferată a lui Goethe. *(n. ed.)*

întristare la veselie neobișnuită și de la o dulce melancolie la o pasiune nebună? De aceea eu umblu cu inima mea ca un copil bolnav. Nu spune asta nimănui, căci există oameni care s-ar grăbi să mă acuze.

15 mai

Locuitorii sătucului mă cunosc și mă iubesc mult, mai cu seamă copiii, dar, deși am făcut cunoștință cu multă lume, nu am găsit încă societate. La început, când mă apropiam de ei și, foarte prietenos, îi întrebam ceva, credeau că vreau să râd de dânșii și mă trimiteau la plimbare imediat. Nu mă simțeam jignit; mă convingeam încă o dată de ce observasem de mai multe ori. Oamenii din clasele sus-puse păstrează întotdeauna o distanță față de oamenii de rând, ca și cum ar crede că, apropiindu-se de această lume, pierd ceva. Dar sunt în același timp zevzeci și grobieni care simulează o apropiere pentru a-i răni încă și mai grav pe oamenii de rând.

Știu bine că nu suntem egali și nici nu vom putea fi vreodată; dar am convingerea că acela care crede că trebuie să se țină departe de ceea ce numim norod, pentru a-și păstra rangul nu e cu nimic mai bun ca lașul care, de frica morții, se ascunde de dușman.

Ultima oară când am fost la fântână, am întâlnit acolo o slujnică tânără care își așezase vasul cu apă pe treapta de jos; căuta cu privirea să vadă dacă nu vine vreo fată ca să o ajute să-și așeze vasul pe cap. Am coborât și am privit-o.

– Vrei să te ajut, domnișoară? am întrebat-o.

– O, nu, domnule! mi-a răspuns ea.

– De ce nu?

Și-a pus glamnica[1] pe cap și eu am ridicat vasul. Mi-a mulțumit și a urcat înapoi treptele.

---

[1] Șervet răsucit în formă de colac, pe care îl pun femeile pe creștet când cară pe cap greutăți. *(n. ed.)*

17 mai

Am făcut tot felul de cunoștințe, dar prieteni încă n-am găsit. De bună seamă oamenii văd în mine ceva ciudat. Mulți dintre ei mă iubesc și mă privesc cu simpatie; totuși, îmi pare rău când văd că mergem împreună, pe același drum, numai puțină vreme. Dacă m-ai întreba cum sunt oamenii pe aici ți-aș răspunde: ca pretutindeni. Omul e același peste tot. Majoritatea oamenilor muncesc o mare parte a vremii pentru a-și agonisi cu ce să trăiască și puțina libertate ce le mai rămâne, le e așa de grea încât caută prin toate mijloacele posibile să se scape de ea. O, soartă a omului!

Dar sunt oameni buni și îmi face plăcere când stau câteodată cu dânșii de vorbă împrejurul unei mese frumos așezate, sau când plecăm la plimbare cu trăsura, ori când ne aflăm la câte o petrecere, dar trebuie să-mi aduc aminte că se află în mine și alte facultăți care se ruginesc nefiind întrebuințate și pe care trebuie să le ascund cu grijă. Această idee mă întristează. Și totuși, soarta unui om de felul meu este să fie neînțeles!

Vai, ce rău îmi pare că prietena tinereții mele nu mai e printre noi![1] O, de ce am cunoscut-o!... Mi-am spus atunci: „Ești nebun; cauți ceea ce nu se poate găsi aici pe pământ.“ Și totuși am avut o asemenea prietenă, i-am simțit inima, sufletul mare înaintea căruia mi se părea că sunt mai mult decât eram, fiindcă eram tot ce puteam să fiu. Dumnezeule Mare! a rămas oare vreun dram de energie a sufletului pe care să nu-l fi folosit? Nu desfășuram oare în fața ei toată puterea minunată cu care inima mea îmbrățișează întreaga natură? Prietenia noastră a fost o continuă împletire de sentimente alese și delicate și de spirit ascuțit, ale cărei schimbări, până la nerușinare, aveau pecetea geniului. Și acum!... Vai! faptul că avea ceva mai mulți ani ca mine a grăbit-o spre mormânt. N-am

[1] „Prietena tinereții mele“ poate fi o aluzie la Henriette de Roussillon, o doamnă căreia Goethe îi trimitea poeme și la funeraliile căreia participă pe 21 aprilie 1773. *(n. ed.)*

s-o uit niciodată; n-am să uit niciodată simțirea ei trainică, răbdarea ei fără margini!

Acum câteva zile l-am întâlnit pe tânărul V... E o apariție deschisă și sinceră; înfățișarea lui este foarte plăcută. A terminat universitatea; nu se consideră un geniu, crede totuși că știe mai mult decât alții. După cât îmi dau seama, a învățat bine; în sfârșit, are cunoștințe variate. Când a aflat că desenez și știu grecește (două fenomene rare prin partea locului), a venit să mă întâlnească. Și-a etalat cunoștințele, începând cu Batteux[1] și Wood[2] și sfârșind cu Piles[3] și cu Winckelmannn[4]; m-a asigurat că a citit integral prima parte din teoria lui Sulzer[5] și că are un manuscris al lui Heyne[6] despre Antichitate. L-am lăsat să vorbească.

Am mai cunoscut un om de treabă: administratorul prințului, un domn deschis și sincer. Mi s-a spus că e o bucurie să-l vezi în mijlocul copiilor lui: are nouă copii; se spun multe lucruri bune, mai ales despre fata lui cea mai mare. M-a poftit la el și am să mă duc în curând. Locuiește la un ceas și jumătate de aici, într-o casă de vânătoare a prințului, unde a obținut permisiunea de a se muta după moartea soției lui, deoarece șederea în oraș, în casa sa, îi era mult prea dificilă.

În plus, am întâlnit câțiva oameni originali. Totul la aceștia este grotesc, insuportabil, în special manifestările lor de prietenie.

Adio! Scrisoarea asta îți va plăcea; e în întregime istorică.

---

[1] Abatele Charles Batteux (1713 – 1780), autorul uneia dintre primele cărți de teoria literaturii: *Cursul de litere frumoase sau Principii ale literaturii* (1747-1750). *(n. ed.)*

[2] Robert Wood (1716 – 1771), autorul lucrării *O cercetare asupra spiritului original și a scrierilor lui Homer* (1768). *(n. ed.)*

[3] Roger de Piles (1635 – 1709), scriitor și diplomat francez, autor al unui *Îndreptar al vieții pictorilor* și al unui *Curs de pictură prin principii. (n. ed.)*

[4] Joachim Winckelmann (1717 – 1768), fondatorul esteticii în Germania, autorul unei *Istorii a artei antice* (1764). *(n. ed.)*

[5] Johann Georg Sulzer (1720 – 1779), autorul unei *Teorii a artelor frumoase* (partea I, 1771). *(n. ed.)*

[6] Christian Gottlob Heyne (1729 – 1812), fondator al filologiei clasice, profesor la Göttingen. *(n. ed.)*

22 mai

Viața omului este un vis; asta au crezut mulți, și ideea acesta mă urmărește pretutindeni. Când văd limitele care îngrădesc facultățile omului precum și activitatea și inteligența lui, când văd că ne pierdem toate puterile pentru a satisface niște cerințe care vizează numai prelungirea traiului acesta ticălos, când văd că liniștea noastră în privința unor chestiuni se aseamănă cu a oamenilor inculți care acoperă pereții temniței lor cu fel de fel de picturi și perspective încântătoare, rămân fără glas. Reintru în mine și găsesc o lume plină mai mult de presimțiri și de dorințe întunecoase decât de acțiune și realitate; și atunci zâmbesc și mă cufund mai mult în visul meu.

Toți profesorii și savanții sunt de acord că nevârstnicii nu știu pentru ce anume vor ceva. Dar că și adulții, ca și copiii, merg șovăind prin lumea asta, fără să știe nici de unde vin și nici încotro se duc, că se preocupă tot atât de puțin de adevăratele scopuri și sunt cârmuiți la fel cu pișcoturi și prăjituri și vergi de mesteacăn, asta nu vrea s-o creadă nimeni, deși consider că e un lucru evident.

Recunosc bucuros (căci știu ce-mi vei spune) că aceia sunt mai fericiți care trăiesc precum copiii de azi pe mâine, își plimbă păpușa, o îmbracă, o dezbracă, se învârtesc cu respect înaintea sertarului în care mama a închis cofeturile, și când le dă câteva, ei le mănâncă cu lăcomie și strigă: „*Mai dă-mi!...*“ Da, niște ființe fericite! Mulțumiți sunt, de asemenea, și aceia care dau nume pompoase acțiunilor lor mărunte sau chiar patimilor lor și le atribuie speciei umane drept operații uriașe întru mântuirea și prosperitatea acesteia. Fericit cine poate fi și gândi astfel! Însă acela care recunoaște cu umilință despre ce e vorba, care vede cum fiecare mic burghez își îngrijește grădinița, făcându-și din ea paradisul, cum chiar cel mai nefericit dintre oameni își urmează stăruitor drumul, gâfâind sub povară și cum toți sunt deopotrivă de interesați să vadă lumina soarelui măcar o clipă în plus; acela care vede toate acestea e liniștit și își alcătuiește și el o lume din

propria-i ființă și e fericit fiindcă e om. Dar, deși are o putere limitată, el are totuși în inimă sentimentul iubit al libertății; are astfel și sentimentul că poate părăsi această temniță oricând vrea.

26 mai

Știi de mult felul meu de a mă statornici, de a-mi găsi câte un locșor liniștit, în care trăiesc cu puțin, când întâlnesc un spațiu care-mi place. Ei bine, am găsit și aici un colțișor care mi-a plăcut.

Nu departe de oraș se află pe un deal un sat numit *Wahlheim*[1]. Poziția lui pe un deal e foarte frumoasă; când ajungi sus, pe cărarea ce duce către sat, ai înaintea ochilor toată valea. O cârciumăreasă de treabă, îndatoritoare și vioaie pentru vârsta ei, ține o cârciumă mică unde servește vin, bere, cafea; și mai plăcut decât orice sunt doi tei ce umbresc, cu ramurile stufoase, mica piață din fața bisericii, împrejurul căreia sunt coșare, șoproane etc. Nu cred să existe pe lume un colțișor mai pașnic, mai intim și care să mă încânte mai mult. Aici pun să-mi aducă afară din cârciumă o măsuță și un scaun, îmi sorb cafeaua și citesc din Homer. Când am ajuns din întâmplare, pentru întâia dată, sub acești tei, într-o după-amiază frumoasă, piața era pustie, toată lumea era la câmp, numai un băiețaș de vreo patru ani ședea jos ținând pe genunchi un copil de vreo șase luni, strângându-l la piept, așa încât copilașul parcă ședea într-un jilț. Cu toată vioiciunea ochilor săi negri, care aruncau pretutindeni priviri curioase, stătea foarte liniștit. Acest spectacol mi-a făcut plăcere; m-am așezat pe un car de alături și i-am desenat cu mult drag pe cei doi copii. Am mai adăugat și niște uluci din apropiere, o ușă de șopron, câteva roți rupte, în dezordine, așa cum erau; și am găsit, după un ceas de lucru, că am făcut un desen foarte bun și foarte interesant, fără să fi amestecat în el nimic de la mine. Asta mă întărește în hotărârea mea

[1] Cititorul nu trebuie să se obosească să caute localitățile numite aici; a fost nevoie ca numele adevărate din original să fie schimbate. *(n. a.)*

de a urma de acum înainte numai după natură, căci numai ea are bogății nemărginite și numai ea singură formează pe marii artiști. Despre reguli se pot spune multe lucruri bune, cam ceea ce se poate spune spre lauda societății burgheze. Un om care le urmează nu va face niciodată nimic rău și lipsit de gust, tot așa cum cineva care se lasă influențat de legi și de prosperitate nu va reuși nicicând să fie un vecin insuportabil sau un răufăcător; în același timp însă, orice s-ar spune, regula, oricare ar fi ea, va anula adevăratul sentiment al naturii și adevărata expresie a acesteia. „E prea mult! – ai să-mi strigi tu –, că regula îngrădește numai, că taie ramurile neostoite...“ Dragă prietene, vrei să-ți ofer o comparație? Cu natura e ca și cu iubirea. Un tânăr iubește cu pasiune o fată, stă toată ziua cu ea, își cheltuiește toate forțele, toată averea pentru a-i demonstra fără încetare că i se oferă cu totul ei. Dar să presupunem că deodată ar veni un burghez oarecare, un om angajat într-o funcție înaltă, și ar spune tânărului: „Dragă tinere domn, iubirea e ceva omenesc, numai că trebuie să iubești omenește! Organizează-ți timpul, lucrează câteva ceasuri, și momentele de odihnă consacră-le fetei. Socotește-ți banii, și din ceea ce-ți rămâne de prisos după împlinirea nevoilor nu te opresc deloc să-i dăruiești câte ceva, dar nu prea des, de ziua nașterii, de ziua numelui etc.“ Dacă tânărul respectă aceste sfaturi, vom avea un om foarte folositor societății și orice prinț l-ar angaja la cancelaria sa; dar atunci s-a sfârșit cu iubirea și, dacă e artist, și cu arta! O, prieteni, de ce oare torentul geniului se dezlănțuie atât de rar și se revarsă în valuri puternice și vă cutremură sufletul uimit? Dragi prieteni, pentru că pe ambele maluri locuiesc domnii liniștiți, ale căror căsuțe, straturi cu lalele și grădini de zarzavat ar fi inundate și nimicite, domnii care știu din timp să se apere, cu diguri, de primejdia ce-i amenință.